Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Лэнин-Сталин партий вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

Йамдэ лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН органжэ
1937 ий, 17 апрэль
№ 20 (456)

ЛЭНСКИЙ РАССТРЭЛ

1912 ийын 4 (17) апрэлыштыжэ, Сибирьыштэ, Бодайбо воктэн, Лэнский шӧртньӧ лукмо вэрыштэ кугыжан правительствэ сар ӱзгардымэ пашазэ-влакым лӱйкалэн. Тидэ лӱйкалмашэш 270 пашазэ колэн да 250 пашазэ сусыргэн. Иктэ палэ: тыштэ пашазэ-влак чытыдымэ нэлэ, йӧсӧ условийыштэ пашам ыштэныт, сандэнэ нуно илыш условийым сайэмдаш йодыныт, но кугыжан правительствэ нимомат пуэн огыл, лач нуным лӱйкалаш вэлэ пижын.

Лэнский шӧртньӧ лукмо вэрыштэ пашазэ-влакым саламлэн, 1927 ийыштэ Сталин йолташ тыгэ сэрэн: „... пролэтариатын тушманжылан ӱчым шуктымо, ындэ пролэтариат нуным сэҥыш... Тэ ындэ вэс мландысэ-влаклан огыл, а тӱньаштэ пэрвой улшо пашазэ классын шкэ кугыжанышыжым вийандашлан шӧртньым луктыда".

Тидэ шӧртньӧ лукмо вэр ындэ кугэмдалтын да ачалалтын. Тидэ мӱндыр тайгэш ындэ школ, больницэ, элэктростанцэвлак ышталтыт да радио, тэлэфон шупшылтэш. Рэвольуцо дэч вара пашазэ класс тидэ шӧртньӧ лукмо вэрым шкэ кидышкыжэ налын, тудым йол ӱмбак шогалтэн шуктыш, тыштэ шӧртньӧ лукмаш 1935 ийыштэ тӱньамбалнэ кокымшо вэрым нальэ. Ындэ тушто пашазэ-влакна стахановский мэтодым вийандэн, тӱньамбалнэ пэрвой вэрым налшаш вэрч кучэдалыт.

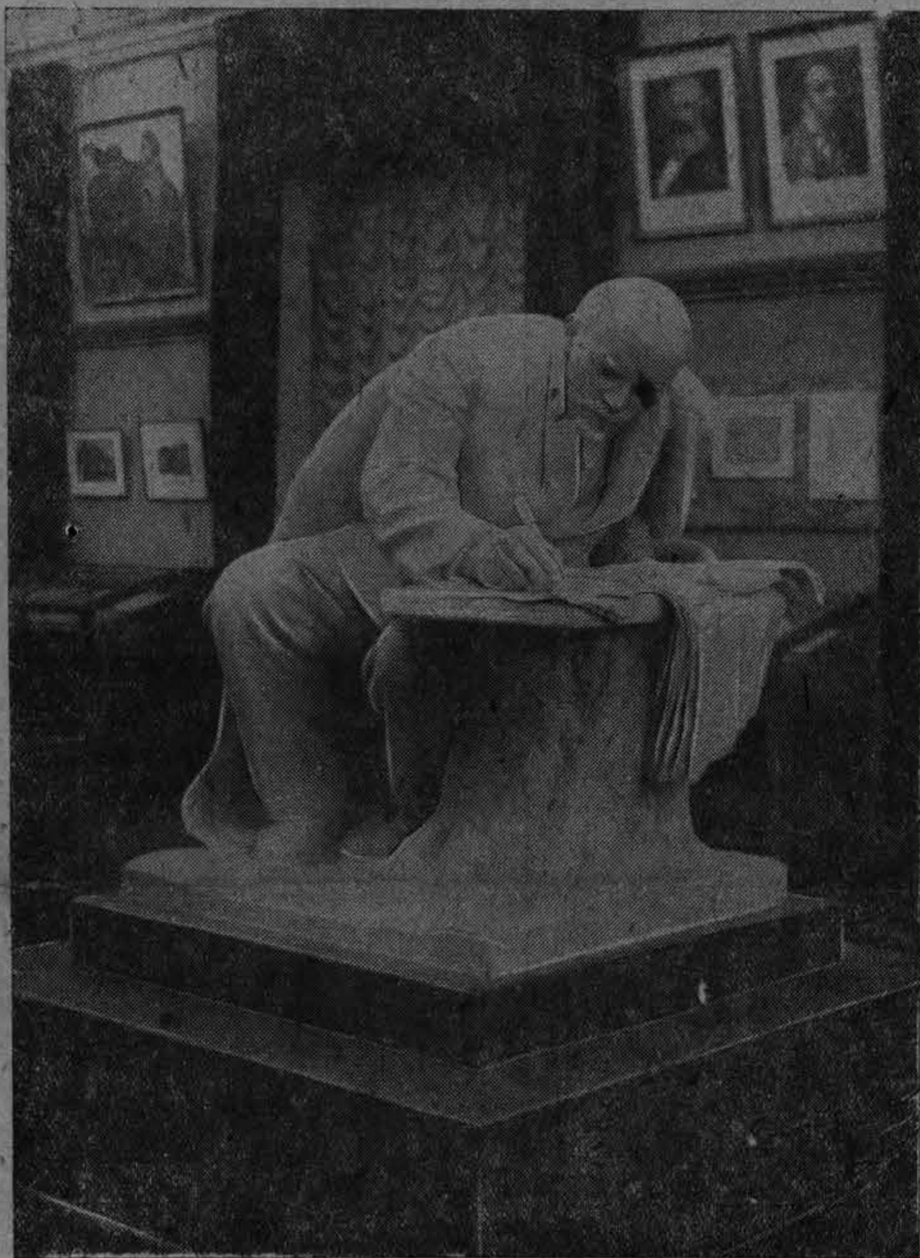
Октьабрят-влак дэнэ пашам сайэмдэм

Галкина Тачана 1-шэ класcыштэ тунэмэш. Кодшо чырыкыштэ тудо матэматик дэнэ „плохо" отмэткым налын ыльэ. Мый тудлан пэш вийан полшаш тӱҥальымат 3-шо чырыкыштэ „сай" отмэткым нальэ.

Кызыт 1-шэ дэн 2-шэ классыштэ тунэмшэ-влакым октябрьат группыш чумырэнам, нунын дэнэ пашам сай ышташ тӱҥалам.

В. Иванов.

Морко район, Иэн Корамас ПКШ.

Моско В. И. Ленин рӱдӧ музэйыштэ. Сӱрэтыштэ: „Лэнин разливыштэ" Пинчукын скульптуржо (Лэнинград).

Сойузфото.

СОВЭТ УШЭМЫШТЭ ШАХМАТ ДЭНЭ ЧЭМПИОН КӦ ЛИЙЭШ?

13-шо апрэльыштэ Совэт Грузийын рӱдӧ олаштыжэ—Тбилисиштэ (Тифлис) Совэт Ушэмын эн ончыл вэрышкыжэ лэкташлан шахмат дэн модмаш тӱҥалмэ.

Ончыл вэрыш лэкшаш вэрч тыштэ чылажэ Совэт Ушэмын 20 мастар шахматист-влак ӱчашаш тӱҥалыныт: **Алаторцэв** (Моско), **Бэлавэнэц**, (Моско), **Гоглидзэ**(Тбилиси), **Ильин Жэнэвский** (Лэнинград), **Кан** (Моско), **Каспарян** (Эрэван), **Константинопольский** (Кийэв), **Лэвэнфиш** (Лэнинград), **Лисицын** (Лэнинград), **В. Макагонов** (Баку), **Панов** (Моско), **Рабинович** (Лэнинград), **Рагозин** (Лэнинград), **Раузэр** (Лэнинград), **Чэховэр** (Лэнинград), **Юдович** (Моско) да кумытын пэрвой катэгорийым налшэ влак: **Бондарэвский** (Ростов), **Будо** (Лэнинград), **Эбралидзэ** (Тбилиси)

Тыгак Москошто илышэ вэнгрийэц гроссмэйстэр **Лилиэнталь** пырльа модэш, но тудо конкурс шотыш ок пуро.

Кузэрак модмышт нэргэн кажнэ номэрэш пэчэтлаш тӱҥалына. Шэкланэн шогыза!

ХРОНИКЭ

◆ Чэркэсий калык тувыктымо пашам ончылшо область рӧлка Сулимов олаш музыкальнэ школым почэш. Школ программыштэ утларакшым чэркэс национальнэ муро-влаклан вэр пуалтэш.

ЙУЛ ЭҤЭР МОСКОШКО УШНЭН

Картыштэ у вӱд, у эҥэр шочын

Москва-Волга канал! Кок вэлым лапкатарак сэр шуйнэн возын. Кок сэр коклаштэ воштончыш гай йылгыжын, тасма гай вӱд шуйнэн. Пуйто моло эҥэр гайак тидэ вӱдат йога, но лачак чойын корно гай тура сэр вэлэ канал улмыжым палдара. Сэр воктэнэ моло эҥэрысэ гайэ ик пырчэ омыжат, тыгыдэ пушэнгат укэ—ару.

Вот, могай тудо—канал!..

А тидым ышташ, кок эҥэрым иктыш ушаш могай кугу вий, кунар паша кӱлын!

Тудын кутышыжо 128 киломэтр. Гэографий картыштэ тудым вичкыж, кандэ шӱртӧ дэнэ паломдат. Каналын ӱмбал лопкытшо 85,5 мэтр. Пундаш лопкытшо 46 мэтр. Каналын кэлгытшэ 5,5 мэтр. Ты канал дэн лачак кум палубан кок кугу волжский пароход иктыжэ ик вэлыш, вэсыжэ—вэс вэлым кайэн кэртшашым ыштымэ. Пароходлан кайаш ситышэ кӱлэш вӱдым налын шогаш канал сэрыштэ лӱмын йэр-влак улыт. Йэр-влак вӱдым аралат.

Пароходлан кошташ ситышэ вэрым да вӱд аралымэ вэрым ышташ чылажэ 202 миллион кубомэтр рокым (мландым) кӱнчэн лукташ кӱлын.

Но пароходлан кошташ каналым кӱнчымэк паша чыла пыта манын шонымо ок кӱл, тидэ кӱнчымӧ канал мучко вӱдым колтэн кэрташ кӱлэш. А тидыжэ нимо дэчат нэлэ. Вэт каналжэ кӱкшата вэрэш ыштымэ. Йул вӱдым Москошко курыкла гоч поктэн пурташ логалын. Тидлан вэрчын пэш шуко оралтым, вӱд кӱзыктымӧ йӧным ышташ кӱлэш лийын.

Каналыштэ кызыт пытартыш паша-влак мучашыш шукталтыт. Йул вӱд мэтр почэш мэтр Моско дэк лишэмэш.

Паша вашкэ пыта.

Пароходым коштыкташ кнопко дэнэ вэлэ тэмдышт шогымо кӱлэш.

Шукэш огыл, шошо паша пайрэм качын, 1-шэ майыштэ, тидэ у эҥэр дэн Крэмль пырдыж дэк Йул гыч пэрвой пароход кӱза.

В. В. МАЙАКОВСКИЙ

(1930—1937)

Шым ий ончыч, 1930 ийын 14-шә апрэльыштыжә Владимир Владимирович Майаковский колән. Сталин йолташ тудым мәмнан совәт эпохын сай, талә мастар поэтшә манын.

Владимир Владимирович рвәзә-шамычым йӧратән, нунылан тудо йатыр сай почәламут-влакым возән.

„Левый марш“, „Владимир Ильич Ленин“, „Хорошо“, „Во весь голос“ („Уло йӱкын“)* поэмә-влакшә пәш куатлә да чаплә улыт.

Майаковский калыкын йӧратымә поэтшә. Тудо буржуй-влак

ваштарәш шкә пӱсӧ йылмыж дәнә кучәдалын. Тудын почәламутшо-влак шәмәр калыкым ожнат социализм вәрч крэдалаш ӱжын, тугак кызытат тошто тӱньан кодшо тушманышт ваштарәш кучәдалаш пәш йонгыдын ӱжәш.

*) „Ленин“, Во весь голос, „Хорошо“ гыч ужаш-влакым марлашкә кусарән кнагәм лукмо (1933 ий).

СОВЭТ ПАСПОРТ НЭРГЭН СТИХ

В. МАЙАКОВСКИЙ

Мый бӱрократизмым
пирэ сэмын
пурын луктам ыльэ.
Йӧршэш
пагалымаш укэ мандатым.
Кэч могай кагаз,
кэрэк могай чорт дэкэ,
авашт дэкэ кайжэ.
Но тидым..
Купэ дэн
кайутлаштэ
шэргэн
ошкылэш
чиновник
шэкланышан.
Пуат паспорт-влакым,
мыйат
пуэм
шкэмын
йошкаргэ
книшкам.
Воштыл ончат ик тӱрлӧ паспорт-
лам.
Вэс тӱрлӧ
ӱмбакшэ шӱвалыт.
Мутлан,
кок льэв сӱрэтан
английский паспортым
пагалэн
налыт.
Шинчашт дэн
поро кугызаштым
нэлшашла ончалын,
изишат чарныдэ
кумалмыштым,
чайэвойым
налмэ сэмын налыт
амэриканэцын
паспортшым.
Польский паспортым
ончат
афишыш ончышо
каза ганьэ.
Польский паспорт ӱмбак
шинчаштым викталын
слон гай нэлэ капан
полицэйский влак ончышт—
кужэчын тыганьэ,
да моганьэ тыганьэ
гэографичэский новость,
Ковышта вуй гай
вуйыштым тарватыдэ,
нимоганьэ
шижмаш дэч
посна,
налыт,
шинчаштым
„пыч“ ыштыдэ
паспорт-влакым—
датчаныным,
да моло тӱрлӧ
швэдынымат.
Кэнэта,
когаргымэ сэмын
тулэш
умшажэ
куптыргыш
господинын.
Тидэ
господин чиновник
налэш
мыйын
*йошкар ковашт**ан*
паспортиным.
Налэш—
бомбо сэмын,
налэш—
шоншо гань,
кок могыргэ
писэ бритвым
налмыла,
налэш,
мӱгырышӧ,
коло умдан,
кок мэтран
пӧрньа гай
кишкым кучымыла.
Шуко палышэ
шинчажым
кумалтыш носильщик:
Тыланэт
йара нумалам ыльэ
ӱзгарым.
Жандарм
йодмо сэмын
онча сыщикым,
а сыщик—
жандармым.
Мыйын кидыштэм,
чӧгытын, сорлан,
Совэтский паспорт
улмым ужын,
Жандарм влак
чон канымэш
кузэ кырат да тошкат ыльэ
мыйым,
Мый бӱрократизмым,
пирэ сэмын
пурын луктам ыльэ.
Йӧршэш
пагалымаш укэ
мандатым.
Кэрэк могай кагаз,
кэрэк могай чорт дэкэ
авашт дэкэ кайжэ..
Но тидым..
Мый пургэдын
лопка йолаш
кӱсэным
дубликатан
акдымэ грузым луктам.
Лудса,
кольаныза,
Мый—
Совэт Ушэмын
гражданинжэ улам.

Кусарэн КАЗАКОВ МИКЛАЙ.

Шота Руставэли—грузин калыкын пәш ожнысо кугу поэтшә. Тудын колымыжлан тәний 750 ий тәмәш. Грузин калык тидә йубилэйлан вийан йамдылалтәш.

Тудын „Витязь в тигровой шкуре“ поэмыжә кызытат шкә вийжым йомдарән огыл. Тӱрлӧ калык йылмыш кусаралтыт.

Гэна Щукин—лӱддымӧ пионьэр

3. Кӧ вара тушман?

Осал паша-влак иктә почәш вәсә ӱмбала-ӱмбала сӱмырлаш тӱнгалыныт.

Школ корно дәнә кайшыжла, Гэна Пэтьа кугызажым ваш лийын. Пэтьа ала молан пуштыланышыла пәш вашкә кайән.

— Мо лийын, Пэтьа кугызай?—Гэна йодын.

— Шльапа улына мә, йолташ. Тушман мәмнан нәр йымалнынак ажгынән кийа, мә нимат огына уж.

— Адак машина дән иктаж лийын мо?

— Уло паркә дән. Уло паркым шот гыч луктыныт.

— Кузә маньыч?—ала мом шоналтән колтышыжла, Гэна уэш йодо.

— Уло паркым шот гыч луктыныт,—Пэтьа угыч ойлыш.—Умлышыч?

— А-а!.—Гэна кужын шуйалтыш да шонаш тӱнгальә.

— Ончо!—манын Пэтьа кугызажә Гэналан гараж оралтыш ончыктыш.

Оралтыштә грузовик влак шогәныт. Нунын йыр айдәмә-влак пӧртыныт.

— Колат? ик моторат пашам ок ыштә... Вот кузә чистан ыштән шындәныт. Рудникыштә канаткә дәнә паша сайак огыл. Оборудованьым тушко нангайаш кӱләш, кызытак нангайаш, укә гын иловый завод паша ыштымыжымат чарна.

— Рудам обрабатыватлымә завод ужат?

— Да,—Пэтьа кугызажә вашкән ошкыльо.—Ну, кызытәш, Гэна. Мый куржым. Млаиэм райкомыш кайаш кӱләш. А тыйын пашат кузә кайа?

— Сай, Пэтьа кугызай.

Пәрвой урокым Гэна шкә шотшо дән шонкалән, пәрвой гана туныктышым колыштдә эртарыш. „Пэтьа кугызай уло паркым шот гыч луктыныт маньә, а тидын нәргән мый вәт колынам. Но кузе гын, кӧ тидым ойлән?“—Гэна шонкалән шинчән.

Пәрәмән годым моло рвәзә-влак дәнә модаш Гэна ыш ләк. Классәшак кодо.

Туд дәкә рвәзә-влак куржын толын шуыч:

— Гэна, молан тый модаш от ләк?

— А мыйын вуй коршта.

— А тый тӱгӧ ләк, тунам чарна,—Вальа ойым пуыш.

— Нимат огыл, — пыргыжальә Гэна. Варажым тудо класс гыч ләкшыла койын киньәл шогальат, адак вәрышкыжә шинчә, шӱргыжӧ тудын ошәм кайыш.

Вальа лӱдӧ да вӱдлан куржын колтыш. Рвәзә-влак шыпланышт. Гэна шичшыжла, рвәзә-влак ӱмбакә ала могай шинча ончалтыш дән ончальә. Аркаша тудлан:

— Тый мӧнгәт кайә,—маньә.

— А молан? Эрта,—вәс йӱк дәнә Гэна ойлыш.

Гэнан мо лиймыжым рвәзә-влак нимат палән огытыл. А ончаш гын пәш шучко паша лийын. Пытартышлан тудо: „Уло паркым шот гыч луктәш“ ала кушто манмә мутым ушәштарыш. А тидә ик мыньар кәчә ончыч лийын. Гэнан суртлан пуртымо Акимов ачажын суртышкыжо „уна-влак“ погынәныт. Нуно чӱчкыдынак погынән шогәныт. Кужын, вәсәлан мутланән шинчәныт. Гэна ты жапыштә мала улмаш, а варажә помыжалтын. Пӧртыштӧ йышт, но тугә гынат уна влак альә кайән огытыл ыльә. Нуно йышт гына пәл йӱк дәнә мутланән шинчәныт. Гэна тидым колыштын. Нуно шукын ойләныт, кӧн мом ойлымыжым пәрвой умлашат нәлә лийын. Но вот нуно шыпланат. Нунын кокла гыч иктыжә: „А лӱдмашан огыл гын“—йодәш. Тудлан вәсә: „пирә дәч лӱдаш гын, чодраш коштшашат укә“ манын ваш мутым пуа. Адак: „Уло паркым шот гыч лукташ—тыштә тӱҥ паша“ манмә тудо йӱкак шокта.

Чыла тидым шарналтән, Гэна ошәм кайыш. Тудлан лӱдмашан лийә. „Значит, тушман Костьа кугыза дәнә, (суртәш пуртымо ачажым тудо тугә манын) мәмнан пӧртыштӧ лийәш улмаш“,—маньә Гэна. Но кӧ тудо? А Костьа кугыза кӧн вәрч? Тудо тожо тушман вәрч?

Звонок йӱк шоктыш. Кружка вӱдшӧ дәнә Вальа вашкән тольо.

— Тый йӱ, тидә тыланәт шӱ пуш логалын,—Вальа Гэналан ойлыш.

* * *

Ту кәчә дәч вара Гэнан вашталтмыжым рвәзә-влак шижын нальыч. Тудо шагал модәш, шагал ойла, мурымыжымат чарнән. Эртак ала мом шонкалән.

Но адакшә рвәзә влакым вәс паша ӧрыктыш. Ик кәчә, рвәзә влак чыланат сборыш погынән, урок тӱнгалашлан звонокым вучән шогымышт годым, Гэна кыньәл шогальат:

А мый, рвәзә-влак, урокым йамдылән омул.

Тидлан иктат ыш ӱшанә. Гэнан сай школьник да тунәммаштә отличник улмыжым чыла рвәзә-влакат шинчат.

— Тый шойыштат — маныныт рвәзә влак.

Но Гэна адакат урокым йамдылдымыж нәргән пәнгыдәмдән ойлыш. Тудо сумкажым почын, тәтрадьшым лукто.

— Вот ончыза,—манын тәтрадьшым почын ончыктыш.

В. И. Лэнин рӱдӧ музэйыштэ

1917 ий 3(16) апрэльыштэ В. И. Лэнин эмиграцэ гыч Российыш пӧртылмыжлан да апрэль тэзислан 20 ий тэммэ историчэский кэчэ шумо дэнэ В. И. Лэнин рӱдӧ музэйын тидэ жаплан кэлшышэ материалым чумырымо кандашымшэ залжэ толшо-влакын кумылыштым утыр нӧлта. Моло докумэнт-влак коклаштэ швэд. социал-дэмократ „Политикэн" газэтын 1917 ий 6 апрэльыштэ лэкшэ номыржо-влакын шинчашышт поснак пэрна. Тидэ номырэш Владимир Ильич Лэнинын портрэтшэ да В. И. Лэнинын толмыжо лӱмэш В. В. Воровскийын возымо жаплэ ончыл статья пэчэтлалтын.

„Тудо,—статьяштэ ойлалтэш,—руш пролэтариатын массэ движэныж дэнэ пырльа да тудын кокла гыч кушкын; тудын чумыр илышыжэ, тудын чумыр шонымашыжэ да пашажэ руш пролэтариатын илышыж дэнэ ойраш лийдымын кылдалтын. Пийалыштэ да пийалдымыштэ, кугу рэволюционно сэнгымаш минутлаштэ да контррэволюционно осалланымэ ийлаштэ тудо пашаэ классын интэрэсыжлан да интэрнационаллан чын кодын; тудлан ик цэль гына уло: социализм; ик йӧн гына: класс кучэдалмаш; ик гэрой гына: тӱньамбал рэволюционно пролэтариат".

Статья тыгай мут дэнэ пыта: „Вашкэ Лэнин утаралтшэ Российыш пӧртылэш. Тушто тудын йолташыжэ-влак шкэ вождьышт пӧртылмым пэш вучат".

Витринышштэ, „Правдан" 1917 ийыштэ лэкшэ пэрвой номыржовлак воктэн, В. И. Лэнинын „Письмо из далека" пэрвой возымыжым да И. В. Сталинын „О советы рабочих и солдатских депутатов" статьяжым пыжыктымэ. Тыштак В. И. Лэнинын 4(17) мартыштэ возымо кокымшо письман рукописьшын фотокопийжэ. Тыштэ Лэнин тӱҥ партийнэ задачэ-влакым палэмда:

„Мыйын шонымашэм, кызыт тӱҥжӧ социал-патриот-влак дэнэ аҥыра „обйэдинитэльнэ" тыршышаш путайкалаш шкэндым пуаш огыл (альэ, эша лӱдыкшын, Организационно Комитэт, Троцкий дэн К° гай кок могырыш тайнышташвлак дэнэ) да шкэ партийын пашажым послэдоватэльнэ—Интэрнационально шӱлышэш ыштэн, шоныман (Том XX, стр. 7).

Докумэнт-влак коклаштэ большэвик партий Рӱдӧ Комитэтын Сталин йолташ лӱмэш 1917 ий 18 мартыштэ пумо удостовэрэнын фотокопийжэ уло.

Тидэ залыштак художник Соколовын сӱрэтшым пыжыктымэ. Сӱрэтшэ 1917 ий 3(16) апрэльыштэ В. И. Лэнинын вагон гыч Финльандий вокзал платформыш лэкмыжым ончыктымо. Вагон омсаштэ И. В. Сталин койэш. Платформышто почотно караул, пашаэ, матрос, салтак-влак.

В. И. Лэнинын эмиграцэ гыч пӧртылмыжым саламлыман большэвик партийнэ организацэ, пашаэ дэн салтак-влакын тэлэграмма да письма тэкстыштым пэш шуко погымо.

Залыштэ интэрэснэ докумэнт уло—йодыштмо лист. Тудым В. И. Лэнин пограничнэ пункт Горнэошто (Финльандий) 1917 ий 2(15) апрэльыштэ заполнитлэн.

Музэйыштэ В. И. Лэнинын эмиграций гыч пӧртылмэкыжэ пэрвой выступлэньыжэ-влакым ончыктышо докумэнт-влак йэшаралтын. 1917 ий 3 (16) апрэльыштэ 4 (17) апрэль вашэш йӱдым Кшэсинский дворэцыштэ партийнэ активын погынымашыжэ Лэнинын ойлаш йамдылалташ ыштымэ замэткэ-влакын фотокопийыштым пыжыктымэ. Тыштак 1917 ий 7 (20) апрэльыштэ „Правда" газэтэш пэчэтлалтшэ апрэльский тэзис-влакын тэкстым пыжыктымэ. Лэнинын „Пэрвой тӱналтыш набросок апрэльских тэзисов" рукописьшэ воктэн В. И. Лэнинын „Задачи пролетариата в нашей революции" (пролэтар партийын платформо проэктшэ) брошурыжо уло.

Кугу-Юж вож Тӱҥалтыш школын (Звэнигов район) III-шо чырыкым отличнэ тунэм лэкшэ-влак. Чыланат пӧлӧкым налынит.

Шошо каникулым сай эртарэн, пытартыш чырыкыш пурышна

Шошо каникулна пэш сай эртаралтэ: тушкан погынэн тӱрлӧ модыш-влак дэнэ модна, олыклаштэ, пасулаштэ, курыклаштэ шошо пуртусым эскэрэн коштна. Мундырч толшо кайык-влакым: шырчыкым, турийым, вӱрльантым, моло кайыкавлакымат кунам толмыштым эскэрэн днэвникэшна возышна. Погынэн газэт-влакым лудна, патэфоным колыштна, шахматшашкэ турнирым эртарышна. Адак шкэнан кэнгэж каникулым кузэ эртарышаш нэргэн пэш сай планым ыштэн йамдылышна.

Каникул пытыш, школна угыч мэмнам пэш сай ваш лийэ: пырдыж-влак угыч пэш сайын ошэмдалтынит, комакам, парт-влакым ачалымэ: шокшо кучыш пэрвой кэчыштак йамдылалтын. Йоча-влак шошо каникулым сай эртарышт, шинчымашым ылымыштэ чырыкыштэ сай тунэмына да кызытак испытаныйлан йамдылалтын, тудым сай кучэна маныт. Тэвэ VII-шэ класыштэ тунэмшэ Иванов Арсэний: мый III-шо чырыкыштэ 14 „хорошо" да 3 „посредственно" отмэткым налынам ыльэ гын, IV-шэ чырыкыштэ шкэдэм „посредственно" отмэтким ом нал, шагал гын 5 „отлично" отмэткым налам манэш.

Йаковлэв Ив.

Азйал пэлэ кыдалаш школ, Морко район

Сталинский Конституцым „отличнэ" тунэмына

Помар пэлэ кыдалаш школын 7-шэ „А", „Б" классыштыжэ Коньков, Казаков Н., Бэлова, Казаков И., Фэдотов, Филатов, Суслов, Васильйэва Сталинский Конституцым „отличнэ" отмэткэ дэнэ тунэмыт. Кок классыштат успэвайэмость 100 процэнт.

Иванов Л.

Рвэзэ-влак тудын тэтрадьышым ончэн лэктыч. Чынак улмаш, Гэна ик заданьыкат шуктэн огыл.

— Плохо!—манэ Аркаша.—А вэт тачэ тый дэчэт йодыт.

Гэна нимомат ыш пэлэштэ.

— Нимат огыл, мэ тыйым утарэна,—манэ Костьа Гэналан.—Кузэ, рвэзэ-влак, утарэна?

— Утарэна,—чумыр йӱк дэнэ Костьан йолташышт-влак кычкыральыч.

Тыгай ойпидыш дэнэ нуно класыш пурышт. А молан вара класыштэ пэрвой учэникла Гэна урокым йамдылэн огыл? Молан тыгэ лиймыжэ нэргэн Гэна шкэ ойлэн кэртэш ыльэ, но рвэзэ влак кокла гыч тидын нэргэн йодаш иктынат ушэшыжэ возын огыл. Гэна шкэжат ойлэн огыл. А тидэ тыгэ лийын: Гэнан суртлан пуртымо Акимов ачаж дэкэ адак „уна-влак" толынит. Акимов шуко гана Гэнам аракалан колтылын. А аракам кондымыжэ мӧнгӧ, тудым урэмыш кайаш шӱдэнит.

Могай паша каймэ нэргэн умбакыжэ Гэна шкат шижын налын. Нунын дэк тушман-влак погынэнит да, тудлан эрыкым пуэн огытыл. ... Урок моло годсо ганьак вэсэлан да активнэ кайа. Вэс па шажэ—тидэ тунктышын Гэна Щукин дэчын урокым йодмыжым рвэзэ-влак вучэн шинчат. Костьа шкэ йолташышт влак дэнэ Гэнам утараш йамдылалтэн. Бэсэдым пытармыж мӧнгӧ, тунктышышт йодышташ тӱҥалэ. Гэна дэч йодашыжат чэрэт шуо.

— А ындыжэ мый Гэна дэч йодам,—манын тунктышо.

Класс шыпланыш. Гэна кыньэл шогалшыжла, тудлан Костьа йолташыжэ мӧнгысӧ паша шуктыман тэтрадьым шуралтыш. Варажым

— Луд!—манэ Костьа.

Йошкаргэн да пуштыланэн, Гэна тунктышо ӱмбак ончалын, тэтрадьым нальэ. Класс адакат йыштырак лийэ. Гэна, тыдыж дэнэ тэтрадьым туржэш, но нимомат ок пэлэштэ.

Костьа ок чытэ:

— Мом тый тушто? Луд...

Гэна тэтрадьым пӱтырэн кучэн, чытыралтшэ йӱк дэнэ:

Мый-мый, урокым йам-ды-лэн омыл. Мый мый, . эрла отвэчайэм. Лийэп?

Тунктышо Гэнан, ӱмбак ӧрын ончалэш да, варажэ шкэ сэмынжэ шоналтэн:

— Хорошо, Гэна эрла отвэчайэт, —манын.

Классыштэ рвэзэ влак куштылгырак шӱлалтышт. Ик Костьа гына чытэн ыш кэрт:

— Трус! Лӱдын. —манын йышт пэлэштыш.

Гэна йолташышт дэн тунктышо ӱмбак ончалын, вэрышкыжэ шинчыжла:

—Шинчат ыльэ гын нуно...—шоналтыш.

(Мучашыжэ лийэш).

Испан граждан сар фронтлаштэ

13 апрэльыштэ Париж гыч увэртарымэ почэш Мадридым аралышэ комитэт прэдсэдатэль гэнэрал Миаха Унивэрситэт городокэш авырымэ мӓтэжник-влаклан радио дэн тыгэ ойлэн: „Рэспублик ваштарэш оружий дэнэ толшо чыла командир, офицэр дэн салтак-влак шкэныштым умлэн налыт гын, прощэньэ ышталтэш—манын закончэн Испан правитэльствэ увэртара".

13 апрэльыштэ рӱдӧ фронтышто чыла сэкторлаштэ гайак шып эртэн. Мӓтэжник-влак пытартыш кэчылаштэ чот крэдалмэкышт шыпланэныт. Инициативэ рэспублика нэц-влак кидыштэ. Правитэльствэн иэ часть-влак шкэ позицыштым пэнгыдэмдат. Ик мыньар мӓтэжник салтак рэспублик войскаш вончэн.

14 апрэльыштэ налмэ увэр почэш тыгэ койэш: рэспублик самольот-влак Мандаэнаш кайшэ корнышто (Гвадалахар провинцыштэ) мӓтэжник-влакын 8 танк дэн 30 грузовикышт ӱмбак бомбым кышкэныт. Бомбым кышкымэ дэнэ ик мыньар танк дэн грузовик йӧршэш пытэн.

14 апрэльлан пӱтынь Арагон фронт мучко правитэльствэнэ войска наступатлэн кайа. Саратосс гыч кэчывэл-касвэл участкыштэ правитэльствэннэ войска мӓтэжник-влак шогымо Тосос йалыш наступатлэй. Тушман пэш чот ваштарэш шогэн гынат, динамитчик-влак полшымо дэнэ рэспубликанэц влак сэҥымаш дэнэ наступатлэныт. Тидэ крэдалмашэ годым ныш 9 йэнгым налмэ, шуко боэприпас дэн оружийым, 300 вуй нарэ вольыкым шупшын налмэ. Тосос йалым сэнгэн налмаш рэспубликанэц-влаклан Бэльчийэ сэкторышто крэдалашышт кугу йӧным пуа.

Кордов фронтын Пэньэрройа сэкторыштыжо крэдалмаш талышнэн шога. Рэспубликанэц влак Фруэнтэ Овэхуныш лишэмыныт. Мӓтэжник-влак Пэньэрройашкэ пэш шуко гэрман батарэй дэн йэшартыш у вийым чумырэныт.

Пэньэрройа сэкторыштэ правитэльствэннэ войска пэш кӱлэшан кӱкшака вэрым сэгэн налын. Тыштэ крэдалмэ годым 35 йэҥым пленыш налмэ, тыгак посна дэн мыньар ручной пульэмотым шупшын налмэ.

„Иамдэ лий" 3-шо могыр.

Йошкар партизан-влак

ВОЙЭННЭ МОДЫШ

Кандэ-влак оролэн шогымышт годым шижынат огытыл. Вондэрла шэнгэчын шокшэш йошкар лэнтым пыжыктышан йэн куржын лэктэш.

— Партизан-влак! — манын командир кычкыралэш да разведчикым поктэн куржэш. Командир почэш уло отрад тарвана. Йол йымалсэ укшла дэн вонтэр влак чотыртатэн вэлэ кодэш. Уло отряд шогымо вэржым кудалтэн куржэш.

Йошкар лэнт-влак койын койдэ корэм йымак куржыт. Кандэ влакын знамышт вокт эн ик часовой вэлэ кодэш.

Тидэ жапыштэ вэс могырымла партизан-влакын отрядышт толын лэктэш. Знамэ воктэн шогышо часовой кычкыралынат ок шукто, партизан-влак тудым плэныш налыт.

Кандэ-влак тыгэ модын колтат, нунын знамыштым партизан-влак шупшын налыт.

Модышышто 50 гыч 100 маркэ рвэзэ-влак лийын кэртыт. Чыла рвэзэ влакат вич группылан тор шэлалтыт. Кажнэ группыжат шкаланжэ командирым сайла.

Тидэ модышым отряд вожатый дэн кум звановой-влак вуйлатат. Тидэ модыш дэнэ корэмла, чодра, омыж шуко вэрыштэ вэлэ модаш сай. Модыш вэрын границыжым модшо влак чыланат шинчыман. Модыш вэрлан тэлэграф мэнгэ, энэр, корно дэнэ авуралт шогышо вэр сайырак (Модыш вэрын лопкытшо 1-2 кв. киломэтр лийжэ). Шангэ ойлымо вич группо гыч кок группыжэ кандэ-влак вэрч модэш, а кодшо кум группыжо партизан-влак лийыт. Кажнэ группын шкэнжын флагшэ да шокшыштыжо лэнтэ лийман. Партизан-влакын йошкаргэ, кандэ влакын кандэ лэнтэ). Модыш тўналмэшкэ рвэзэ-влак кон вэлэш лиймыштым альэ огыт палэ. Варажэ нунылан вожатый-влак гына увэртарат.

Кандэ-влакын штабышт модыш площадкын ик лукыштыжо лийэш, а партизан-влак модыш площадкын тўрлӧ вэрэшыжэ, кандэ-влак йыр вэрангыт.

Партизан-влак ик отрядлан шукырак лийман, сандэнэ нуно иктышкэ ушнэн, чумыр вий дэн кандэ-влакым сэнэн, нунын знамыштым налаш тӧчат.

МОДЫШЫН ПРАВИЛЖЭ

1. Знамым йомдарышэ отряд модыш гыч лэктэш.
2. Кандэ-влак шкэ составыштын пэлыжым утла йомдарыдэ, партизан-влакын коч ик отрядыштым сэнат гынат, нуно сэнышылан шотлалтыт.
3. Йошкаргэ-влак шкэныштын составышт гыч пэлыжым йомдардэ кум отрядыштымат ик вэрыш погэн кэртыт гын, нуно сэнышылан шотлалтыт.
4. Тугак йошкаргэ-влак ик вэрыш ушныдэ, кандэ-влакын пэл составшым плэныш налыт гын, сэнышэ лэктыт. Кандэ-влакат ик отрядымат пытывэакак сэныдэ партизан-влакын пэлыжым плэныш налыт гын, сэнышэ лийыт.
5. Плэныш налылтшэ шкэ лэнтыжым пуэн, сэнышэ-влакын штабышкыжэ кайа.
6. Кок бойэц иктым, кандаш бойэц ныл бойэцым плэныш налын кэртэш. Шог ик тор лийэш гын, (мутлан куд бойэц нылытын ваш лийэш) тыгай годым кок тўшкажынат пэлыжэ плэныш налылтмылан шотлалтэш.
7. Ик пулэмьот отрядын вийжым ныл ганалан шукэмда. Мутлан пулэмьот воктэн кум бойэц, нунын дэкэ куд тушман логалэш, тунам нуно кудытынат плэныш налылтыт; ик пулэмьот дэн кум йэн—12 йэнлан шотлалтэш.

Чыла нинэ правилэ-влакым рвэзэ-влак шинчэн шуктыман гынӧ гына, вуйлатышэ-влак (вожатый дэн звановой) шкэ отрядвлакыштым вэрышкышт колтэн, кон могырыш нуно логалмыштым увэртарат да шокшыышт (йошкаргым йа кандым) лэндым пыжыктат. Варажым ик тўшка дэн вэс тўшкан куштo улмыштым шинчыдымашлан, отряд-влак тўрлӧ вэрэ шэланат.

Отряд-влак шкэ вэрыштышт лийын шумӧнгӧ, нунылан горн пуалтэш, варажэ модыш тўналэш.

Кажэ отряд тушманын кушто улмыжым палэн налшашлан, эн пэрвойак развэдчикым ойыра.

Умбакыжэ нунын кувэ модмышт бойэц-влакын шкэныштын писэ, дисциплинированнэ да командирын сай вуйлатэн шогымыж гыч лэктэш.

Модыш вожатыйын сигнал пумыж дэнэ пыта.

ВООРУЖАТЛАЛТМАШ

Кандэ-влакын ик пулэмьот (шалдырма) тугак партизанвлакынат ик пулэмьот. Кажнэ отрядын рвэзэ влакын шкэ чэртитлымэ, вэрым ончыктылшо топографий карт лийман. Картэш развэдкын чыла свэдэнийжэ ончыктэлтэш да тудын почэш наступлэньым ыштат.

Кажнэ отрядлэн модаш тўналмэ дэч 3-4 кэчэ ончыч трэнировкым ышташ кўлэш. Тышкэ строй дэнэ коштмаш, чыла командым пэлэн шуктымаш, топографий картэ почэш тўрлӧ знак-влакым пэлэн шуктымаш пура. Тугак маскироватльалташат шкэмым авырэн моштaш тунэмаш кўлэш.

Рэспублик пионьэр пӧртын фотокружокшо пашa годым.
Фото Рыбаковын.

МАРКОГИЗ МАГАЗИНЛАШТЭ

Олык марий йылмыш кусарымэ тыгай Пушкин возымо произвэдэний кнага-влак улыт:

1. **Пушкин. Колызо дэн шӧртньӧ кол йомак.** Моско дэтиздат пэчэтлэн, 1936 ийыштэ лэктын. Ак 25 ыр. Кнаган комжо тўрлӧ чийа дэн ыштымэ сылнэ сўрэтан, адак кӧргыштыжат шуко сўрэт уло. Сўрэт-влак йомакым умлаш полша. Йомакын эн сылнэ да онай вэржэ нинэ сўрэт дэн ончыкталтэш.

2. **Пушкин. Йомак-влак.** Моско гослитиздат пэчэтлэн, 1937 ийыштэ лэктын. Ак 70 ыр. Кужгу коман. Кнагаштэ „Поп дэн тудын тарзыжэ Балда нэргэн йомак“, „Колызо дэн кол нэргэн йомак“ (молэмдэн кусарымэ) „Салтан кугыжа нэргэн йомак“ уло. Пэш сылнын ыштымэ сўрэт-влак улыт.

3. **Пушкин. Почэла мут-влак.** Моско гослитиздат пэчэтлэн.1937 ийыштэ лэктын. Ак 1 т. 25 ыр. Кужгу коман. Шуко сўрэтан, утларакшэ Пушкин илымэ вэр сўрэт улыт. Тидэ кнагаштэ тыгай почэла мут-влак улыт: „Чаадаеву“—„Чаадайэв дэк“, „В Сибирь“ — Сибирыш“ „Бесы“—„Ийа-шамыч“, „Памятник“—„Памятник“, „Брожу ли я вдоль улиц шумных“—„Ола урэм дэн мый коштам ма“, Вакхическая песня“— „Вакхичэскэ муро“, „Элэгий“. „Тэлэ корно“, „Анчар“, „Тэлэ эр“, „Пыл“, „Кавказ“, „Узник“—„Чурмаштэ шинчышэ“, „Вновь я посетил“—„Мийышым уэш“, „Я помню чудное мгновенье“—„Моткоч сай пагытым шарнэм мый“, „Для берегов отчизны дальней“—„Торасэ эл вэрч вэс эл кодо“, „Под небом голубым страны своей родной“—„Шкэ шочмо элжын ош ӧрза пыл йымалнэт“.

4. **Пушкин. Той имньэшкэ.** Моско гослитиздат пэчэтлэн. 1937 ийыштэ лэктын. Ак. 1 т. 25 ыр. Кужгу коман. „Той имньэшкэ“ рушлажэ „Медный всадник“ лийэш. Кнага кӧргыштӧ возымылан кэлшышэ да эн кўлэш эпизодым ончыктышо шуко сўрэт уло.

5. **Пушкин. Дубровский.** Моско гослитиздат пэчэтлэн. 1937 ийыштэ лэктын. Ак. 2 т. 50, ыр. Ужар кольэнкор пэрэплот коман. Кнага кӧргыштӧ возымылан кэлшышэ да онай эпизодым ончыктышо 10 сўрэт уло.

6. **Пушкин. Драмэ-влак.** Моско гослитиздат пэчэтлэн. 1937 ийыштэ лэктын. Ак. 2 т. Пэлэ ужар кольэнкор пэрэплот коман. Кнага кӧргыштӧ 6 сўрэт уло. Тидэ кнагаштэ „Русалкэ“, „Моцарт дэн Сальйэри“ „Чангa рыцарь“ драмэ-влак улыт.

Нинэ кнага-влакын кагазышт пэш йаклака, пэнтыдэ. Кажнэ кнагаштэ Пушкинын кугу сўрэтшэ уло.

Тунэмшэ-влак, пионьэр-влак! Нинэ кнагам тыгэ налаш лийэш: Кнага налаш шонышо-влак погынэн тўшка заказым колтыза. Заказыштэ ончыктыза—могай да кунар кнага кўлэш. Заказ колтымыда, Маркогизын Госбанкэ марий конторсо расчотно счотышкыжо оксам почто гоч кусарыза. Расчотно счот **№ 152-32.** Заказым тыгай адрэс дэнэ колтыза: Йошкар-Ола, Совэт урэм, 55, МарКОГИЗ. Нинэ кнагам ышкаланда налмэ дэч посна школ библиотэкланат да колхоз лудмо пӧртланат налаш тэмлыза.

МарКОГИЗ.

Библиотэк тўкылмӧ

Мэмнан йоча пӧрт пэлэн улшо библиотэк эрэ тўкылмӧ шинча. Библиотэк вуйлатышэ Кукушкина И. Ф. огэшат шоналтэ, эрэ шылын вэлэ коштэш. Кнага-влакат чыла тошто улыт.

Инородцэв Т.

Кужэнэр йоча пӧрт.

Врид. отв. рэдактора—
Н. А. СМИРНОВ.

Уполн. Марлита № 53. Тираж 10602 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктышэ „Марий Коммун“